

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-118>

**PRINCIPLES OF EXTRAJUDICIAL CONTROL OVER
THE ACTIVITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION ENTITIES
IN THE FIELD OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY**

**ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЗАСУДОВОГО КОНТРОЛЮ
ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Nadieiko M. M.

PhD in economics

Надєйко М. М.

кандидат економічних наук

Принципи здійснення позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності становлять фундаментальну основу організації та функціонування відповідних контрольних механізмів, визначаючи їх зміст, спрямованість і межі реалізації. Вони відображають найбільш загальні, стійкі та нормативно зумовлені вимоги до здійснення контрольної діяльності поза межами судової системи, забезпечуючи її узгодженість із цілями публічного управління, принципами верховенства права та потребами розвитку підприємницького середовища.

Одним із базових принципів є принцип законності, який передбачає, що здійснення позасудового контролю має ґрунтуватися виключно на нормах чинного законодавства та здійснюватися в межах наданих повноважень. Будь-які контрольні дії, рішення чи заходи впливу повинні мати належну правову підставу, відповідати визначеним процедурним вимогам і не виходити за межі компетенції відповідного суб'єкта контролю. Реалізація цього принципу забезпечує передбачуваність і правову визначеність у взаємовідносинах між органами публічної адміністрації та суб'єктами підприємницької діяльності, а також запобігає можливим зловживанням владними повноваженнями.

Не менш важливим є принцип об'єктивності та неупередженості, який означає, що контрольна діяльність повинна здійснюватися на основі всебічного, повного й неупередженого аналізу фактичних обставин. Суб'єкти позасудового контролю зобов'язані діяти незалежно від будь-яких зовнішніх чи внутрішніх впливів, не допускаючи дискримінації, упередженого ставлення або вибіркового

підходу до оцінки діяльності підконтрольних суб'єктів. Такий підхід сприяє формуванню довіри до контрольних інституцій і забезпечує справедливість прийнятих рішень.

Принцип пропорційності відіграє ключову роль у забезпеченні балансу між публічними інтересами та правами суб'єктів підприємницької діяльності. Його сутність полягає в тому, що заходи контролю та реагування, які застосовуються суб'єктами публічного адміністрування, повинні бути співмірними виявленим порушенням, не створювати надмірного адміністративного тиску та не обмежувати господарську діяльність більше, ніж це необхідно для досягнення законної мети. Відповідно, застосування санкцій, приписів чи інших заходів впливу має здійснюватися з урахуванням характеру, тяжкості та наслідків порушення, а також поведінки суб'єкта господарювання.

Важливе значення має принцип відкритості та прозорості, який передбачає доступність інформації про діяльність контрольних органів, їх рішення, процедури та результати. Суб'єкти підприємницької діяльності повинні мати можливість отримувати повну й достовірну інформацію про підстави проведення контролю, порядок його здійснення, свої права та обов'язки. Прозорість сприяє зниженню корупційних ризиків, підвищенню підзвітності органів публічної адміністрації та формуванню сприятливого бізнес-клімату.

Принцип ефективності та результативності полягає в орієнтації позасудового контролю на досягнення конкретних позитивних результатів, зокрема запобігання правопорушенням, відновлення порушених прав і вдосконалення діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Контроль не повинен зводитися до формального виконання процедур, а має забезпечувати реальний вплив на підвищення якості управлінських рішень і дотримання законності у сфері підприємництва.

Особливого значення в сучасних умовах набуває принцип превентивності, який передбачає спрямованість позасудового контролю насамперед на попередження порушень, а не лише на їх виявлення та покарання. Це означає, що контрольні механізми мають включати інструменти консультування, роз'яснення, рекомендацій та інших форм підтримки суб'єктів господарювання з метою недопущення порушень у майбутньому. Такий підхід відповідає сучасній тенденції переходу від каральної до сервісної моделі публічного управління.

Принцип доступності та оперативності забезпечує можливість швидкого й зручного використання механізмів позасудового контролю для захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. Процедури подання скарг, звернень чи ініціювання перевірок повинні бути максимально спрощеними, зрозумілими та не

обтяженими надмірними формальностями, а строки їх розгляду – розумними та чітко визначеними. Це дозволяє своєчасно реагувати на порушення та мінімізувати негативні наслідки для бізнесу.

Водночас принцип відповідальності та підзвітності означає, що суб'єкти, які здійснюють позасудовий контроль, несуть відповідальність за свої рішення, дії чи бездіяльність. Вони зобов'язані діяти добросовісно, обґрунтовувати свої рішення та бути готовими до їх перегляду в разі виявлення помилок або порушень. Підзвітність перед суспільством і державою забезпечує додатковий рівень контролю за діяльністю контрольних органів і сприяє підвищенню якості їх роботи.

Принцип системності та комплексності відображає необхідність узгодженого функціонування різних форм і засобів позасудового контролю, які повинні доповнювати один одного та забезпечувати всебічний вплив на діяльність суб'єктів публічного адміністрування. Це передбачає координацію між різними контрольними органами, уникнення дублювання функцій і створення цілісної системи контролю.

Нарешті, принцип адаптивності та інноваційності полягає у здатності системи позасудового контролю змінюватися відповідно до нових викликів, зокрема розвитку цифрових технологій, трансформації економічних відносин та інтеграційних процесів. Використання електронних сервісів, автоматизованих систем аналізу ризиків і цифрових платформ сприяє підвищенню ефективності контролю, його прозорості та доступності.

Отже, принципи здійснення позасудового контролю утворюють взаємопов'язану систему засадничих положень, які визначають зміст, межі та спрямованість контрольної діяльності у сфері підприємництва. Їх дотримання є необхідною умовою забезпечення балансу між інтересами держави та бізнесу, підвищення ефективності публічного адміністрування та формування сприятливого правового середовища для розвитку підприємницької діяльності.

Правовою основою для практичного застосування вказаних принципів є Конституція та закони України: «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [1], «Про адміністративну процедуру» [2]; «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [3]; «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [4] тощо.

На окрему увагу заслуговують європейські принципи здійснення позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності, що зумовлює перспективність подальших досліджень цієї тематики.

Література:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

2. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. Дата оновлення: 24.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-119>

ADVOCACY AS AN INSTITUTION FOR THE IMPLEMENTATION OF THE RIGHT TO LEGAL AID IN THE CZECH REPUBLIC AND UKRAINE: A COMPARATIVE ANALYSIS

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ТА В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Polyushko A. M.

*External Postgraduate Student,
Scientific Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine*

Полюшко А. М.

*здобувач
Науково-дослідний інститут
публічного права
м. Київ, Україна*

Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу є невід'ємною складовою демократичної правової держави та ключовим механізмом забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини. Порівняльний аналіз функціонування адвокатури в Україні та Чеській